

СУБСТАНТИВНЕ СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ ЯК КОМУНІКАТИВНА ОДИНИЦЯ. СУБСТАНТИВНО-ДІЄСЛІВНІ КОРЕЛЯЦІЇ

Гасюк Галина

Львівський національний університет імені Івана Франка

(вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000)

Компаративно досліджено субстантивно-дієслівні кореляції, які свідчать, що іменні конструкції несуть основну частку всієї інформації повідомлення. Стверджується, що дієслово – семантичне ядро речення, повідомлення, а субстантивна конструкція – це основа інформації повідомлення. Речення є комунікативною одиницею завдяки комунікативним властивостям синтаксичних одиниць, з яких воно складається. Що більше компонентів в іменних структурах, то більше інформативно наповненим, семантично ємким є текст.

Ключові слова: субстантивне словосполучення, публіцистичний дискурс, субстантивно-дієслівні кореляції, комунікативна одиниця.

Питання мінімальної комунікативної синтаксичної одиниці було предметом дослідження багатьох лінгвістів [3; 4; 6; 7; 10; 12; 13; 16; 18]. Комунікативна лінгвістика вивчає структуру мови, загальні закономірності організації мовного спілкування. Вона досліджує лінгвістичний, психолінгвістичний, соціально-культурний та семіотичний аспекти мови. Адже мова, володіючи неабияким потенціалом, дає змогу досягати успіху в дискусіях, суперечках, чи навіть змінювати перебіг подій. Цей мовний потенціал реалізується через певні лексико-синтаксичні одиниці, які налічує мова. Ці одиниці повинні володіти високою комунікативною здатністю, щоб інформувати, переконувати, захопити ідею, досягати цілей комунікації.

Метою нашого дослідження є з'ясування ролі субстантивних словосполучень у сучасному англomовному публіцистичному дискурсі.

Питання функціонування субстантивних словосполучень в англійській мові вивчало багато вчених. Зокрема, Г. М. Раєвська, М. Д. Степанова, Є. Б. Черкаська, В. В. Бурлакова досліджували фразотворчі властивості іменника та іменних словосполучень, семантичні відносини, які передають іменні словосполучення, їхній компонентний склад [5, с. 14, 15, 17].

Питання функціонування субстантивних конструкцій у російській мові вивчала Л. П. Столярова, яка вважає, що ці одиниці є основною ланкою "малого" синтаксису, оскільки вони представляють обширну термінологічну номенклатуру: назви різноманітних процесів і явищ об'єктивного світу, установ, підприємств, організацій, книг, титули. "Все це не відноситься до речення, але, безумовно, виконує комунікативну функцію, причому поза реченням" [16, с. 4]. "Малий" синтаксис, на її думку, відіграє в системі комунікації роль не тільки і не стільки наповнення деякої моделі висловлювання, скільки організації, а також здійснення самого процесу спілкування. "Такою роллю малий синтаксис перш за все зобов'язаний іменнику, провідному лексико-граматичному розряду слів... Субстантивна конструкція становить переважну більшість серед інших одиниць для відображення в мові картини світу, діяльності людини" [16, с. 4, 20].

Широке функціонування іменних конструкцій ставить запитання щодо наявності у них статусу комунікативних одиниць.

Погляди лінгвістів стосовно комунікативності найменших синтаксичних одиниць не збігаються. На думку Г. В. Колшанського, "Слово та словосполучення – це номінативні одиниці, які позначають ті чи інші предмети і явища; речення встановлює зв'язок між цими явищами завдяки певним формам сполучень номінативних одиниць в синтаксичній структурі" [10, с. 40]. "Позначення ж якогось предмета чи явища не може містити в собі властивості спілкування" [11, с. 71].

Подібних думок дотримуються й інші вчені. Наприклад, М. Я. Блох вважає, що непередикативні сегменти, словосполучення, які виокремлюються у самостійну позицію, деякі повнозначні і неповнозначні слова, вигуки, стають носіями інформативного смислу лише в поєднанні з

предикативними ядрами мовлення, лише у складі предикативних сполучень слів, тобто в реченнях і через них [4, с. 119]. Комунікативні властивості словосполучення, як і слова, заперечує І. П. Ющук [18, с. 110]. Однак В. Л. Наєр доводить, що така мовна одиниця, як слово, одержує статус комунікативної тільки в мовленнєвому акті, коли вона виконує роль самостійного висловлювання, як от вигук "Пожежа!" Сама по собі вона не є комунікативною [13, с. 6].

Як вважає М. М. Бахтін, в реальній мовній діяльності, – людина оперує саме висловлюванням. Мінімальне висловлювання – це, на його думку, елементарна предикативна синтаксична конструкція [3, с. 95].

Якщо стверджувати, що мовне спілкування між людьми здійснюється за допомогою висловлювання, то слід зауважити, що будь-яке висловлювання – це певний набір синтаксично та семантично організованих словесних знаків, які призначені брати участь у процесі комунікації. Якщо б слово чи словосполучення не містили в собі інформації, тобто не володіли комунікативним потенціалом, вони не могли б створювати такі комунікативні одиниці, як речення, висловлювання чи текст.

Як зауважує Є. С. Кубрякова, слово "... ставши елементом висловлювання і послуживши виразу його задуму, все ж не розчиняється в семантиці речення. Узгоджуючись з цією семантикою, слово зовсім не втрачає своєї відносної автономності і не перестає бути носієм саме тих значень, для передачі яких воно і було вибране" [12, с. 146 – 147].

Ще більшого значення надає слову В. Г. Варіна: "саме слово, а не яка-небудь інша одиниця символізує мову. ... Слово - повідомлення для інших. ... Лексичні одиниці несуть певну частину інформації, хоча і незакінченого виду. Але і смислова закінченість окремих речень також відносна. Вони є складовою частиною тексту. ...Слово - мінімальна комунікативна одиниця тексту" [6, 153-154].

Виділивши речення як основну синтаксичну одиницю, І. Р. Гальперін переміщає увагу із номінативного на комунікативний аспект речення, в якому, як він стверджує, більш різко проявляється сама суть і природа

синтаксичних одиниць, оскільки в них втілюється, реалізується сама мова [7, с. 100].

Отже, речення є комунікативною одиницею завдяки синтаксичним одиницям, з яких воно складається. Безперечно, повідомлення інформації здійснюється, здебільшого, за допомогою синтаксичних одиниць з наявним предикативним центром. Кажучи словами А. Л. Арцишевської, семантичним ядром речення є дієслово [2, с. 263]. Дієслово, на її думку, слугує організаційним центром, саме від якого залежить структура речення; воно керує, створюючи навколо себе послідовно залежні одне від одного слова, речення і, отже, синтаксичну перспективу. Проте зауважимо, що дієслово узгоджується в роді та числі з іменником. Розглянемо приклад.

1) *Capers, an organic and natural foods store aimed at health-conscious consumers, is now coping with that reality* [19].

Звернімо увагу на мовні засоби, які несуть всю основну інформацію в реченні: ними є два, – багатокomпонентне та просте субстантивні словосполучення. Перше словосполучення представляє адресату стислу інформацію про продуктивний магазин, в той час як дієслово-присудок є семантичним ядром, підсумовуючим компонентом, ключем до повідомлення загалом. Не дієслово-присудок керує та організовує в таких типах речення, а іменник чи іменне словосполучення – підмет, з яким присудок узгоджується. Дієслово передбачає синтаксичну перспективу, яка реалізується, якщо є наявна додаткова інформація про об'єкт, і якщо це відповідає прагматичній меті автора. Це можна продемонструвати, продовживши речення підрядними реченнями чи низкою іменних словосполучень: *Capers, ..., is now coping with that reality providing its customers with all necessary information on the products life value, offering a flexible system of services including consultations of health experts, foods deliveries and a range of discounts for regular visitors*. Так само можна продовжити і перше багатокomпонентне субстантивне словосполучення: *Capers, an organic and natural foods store aimed at health-conscious consumers, a new type of facilities based on Bond & Mason Farms production, is now coping*

with that reality. Такий аналіз спонукає до висновку, що синтаксична перспектива, яку створює дієслово, можлива завдяки іменнику з його універсальними валентнісними властивостями: створюються інформативно ємкі багатокомпонентні структури, які дають змогу уникнути не тільки підрядних речень, а й можуть містити інформацію тексту. Напівпредикативні дієприкметникові словосполучення *providing its customers...* , *offering a flexible system...* , *including consultations...* (їхній ряд можна продовжувати) є можливими завдяки інформації, яку несуть субстантивні словосполучення. Дієслово – керівний організуючий центр, мобілізуючий увагу адресата в розповідному реченні, реченні-імперативі, спонуканні тощо, як от у такому прикладі:

2) *Visit the fabulous Lough Derg ... one of the major freshwater lakes of Ireland. ... situated in an attractive rural landscape ... offering extensive recreational facilities* [20, с. 50] (подано без скорочень).

Весь основний зміст речення зосереджений у субстантивному словосполученні, і хоча воно налічує два постпозиційні означення напівпредикативного характеру, - *situated in an attractive rural landscape ...*, *offering extensive recreational facilities*, - "предикативність" можна усунути без помітної зміни змісту, вилучивши дієприкметник "*situated*" та додавши прийменник "*with*" замість дієприкметника "*offering*". Розглянемо приклад розповідного речення реклами:

3) *The Dean of Science, who will serve as a member of the senior leadership team of the University, is expected to have: excellent academic and professional credentials, administrative expertise in large, complex environments, successful fundraising experience, an ability to foster relationships with external stakeholders – research communities, alumni, local community members.*

Дієслово- присудок *is expected to have* створює синтаксичну перспективу для розгорнутого речення, яке можливе лише завдяки основній інформації, яка передається низкою субстантивних словосполучень. Отже, не тільки через речення, але й завдяки комунікативному потенціалу субстантивного

словосполучення повідомлення інформує (проблему визначення словосполучення висвітлено у статті [8]).

Компаративне дослідження співвідношення обсягу субстантивних словосполучень та присудків у мові публіцистики, а також в науково-технічному стилі [19 – 22], засвідчує, що ці синтаксичні одиниці становлять основний обсяг всієї інформації повідомлення (табл.).

Таблиця

Кількість досліджених джерел	Загальна кількість		Загальна кількість	
	іменних конструкцій	їхніх компонентів	присудків	їхніх компонентів
Газетні статті -5	259	782	227	268
Рекламні повідомлення - 3	29	201	15	16
Телефонна інструкція - 1	248	722	138	172
Разом у тім числі, %	536	1705	380	456
	79% обсягу тексту		21% обсягу тексту	

Отже, доходимо висновку, що субстантивне словосполучення виконує інформативно-називну функцію, і чим більше компонентів воно містить, тим більше інформативно наповненим, семантично ємким є текст. Дієслово-присудок є ключем до інформаційної картини, яку розкриває субстантивне словосполучення. Воно є смисловим, прагматичним центром повідомлення. Проте, саме завдяки субстантивному словосполученню повідомлення відзначається багатством і повнотою інформації, що особливо яскраво підтверджує мова рекламного дискурсу.

Субстантивне словосполучення доводить, що свій комунікативний потенціал воно реалізує не тільки в реченні. Якщо заголовок – іменне словосполучення, за словами М. М. Антонович, містить стисле повідомлення [1, с. 104], то рекламні оголошення, у яких субстантивні

словосполучення часто функціонують автономно, є не лише стислими, а й достатньо інформативними повідомленнями. Наприклад:

1) *Private Collection LTD. Manufacturers of Ladies Coats, Suits and Corporate Uniforms* [20, с. 11].

2) *The Westlodge Hotel. Holiday in the scenic surroundings of beautiful Bantry Bay. Ultra modern hotel, 100 bedrooms with private bathroom/shower ensuite & colour television. Family rooms and suites. Super leisure centre including indoor heated swimming pool, squash courts, sauna, sunbed, snooker, tennis, pitch & putt and children's play area. Golfing and fishing available nearby. Friendly atmosphere* [20, с. 42].

Ще одним прикладом, в якому субстантивне словосполучення проявляє властивості автономної комунікативної одиниці, є перероблені нами рядки вірша англійського поета Томаса Гуда [9, с. 49]. Іменні словосполучення розкривають перед нами картину благодатної літньої пори.

1) Вірш-оригінал:

November
No sun – no moon,
No morn* - no
noon,
No dawn – no dusk
...
No warmth – no
cheerfulness,
No comfortable feel
in any member –
No shade, no shine,
No butterflies, no bees,
No fruits, no flowers,
no leaves, no birds
No-venber!

2) Трансформований твір:

The Bliss of Nature
Sun and moon,
Morn and noon,
Dawn and dusk ...
Warmth – cheerfulness,
Comfortable feel
in every member –
Shade and shine,
butterflies and bees,
fruits and flowers,
leaves and birds –
Oh, blissful summer!

* morn - скороч. від morning

Отже, субстантивні словосполучення претендують не лише на статус комунікативних одиниць, а й автономних комунікативних одиниць у певних видах дискурсу. В них відтворено всю багатогранну діяльність людини, людські почуття, емоції. Однак зазначимо, що мовне спілкування загалом здійснюється, реалізується через дві найконструктивніші одиниці мови – іменник та дієслово. Вони слугують основою для мовної організації будь-якого повідомлення, у них втілюється основний його зміст.

Поле для подальшого вивчення представляє структура субстантивних словосполучень, їхній компонентний склад та синтаксичні способи зв'язку, які зумовлюють їхню комунікативність.

1. *Антонович М. М.* Функції газетних заголовків, виражених словосполученням типу NN // Іноземна філологія. Вип. 103. Львів: ЛНУ, 1992.
2. *Арцишевська А. Л.* Роль репрезентуючого дієслова у дискурсній організації тексту // Дискурс іноземномовної комунікації. Львів: ЛНУ, 2002.
3. *Бахтин М. М.* Эстетика словесного творчества. М., 1987.
4. *Блох М. Я.* Коммуникативные единицы в тексте // Коммуникативные единицы языка. Сб. Вып. 252. М., 1985.
5. *Бурлакова В. В.* Синтаксические структуры современного английского языка. Москва, 1984.
6. *Варина В. Г.* Коммуникативный статус слова. // Коммуникативные единицы языка. Сб. Вып. 252. М., 1985.
7. *Гальперин И. Р.* Пособие по курсу общего языкознания. М., "Высш. шк.", 1974.
8. *Гасюк Г. М.* Морфолого-структурні особливості субстантивних словосполучень у сучасному англomовному публіцистичному дискурсі // Іноземна філологія. Мат. Міжнар. Наук. конфер. (квітень, 2004). Львів: ЛНУ, 2004.

9. *Hood T. November // Verses in English*; упор.: Г. А. Передерій, Л. П. Дементьева. К.: Рад. шк., 1967.
10. *Колшанский Г.В. Коммуникативная функция и структура языка*. М.: Наука, 1984.
11. *Колшанский Г. В. Объективная картина мира в познании и языке*. М.: 1990.
12. *Кубрякова Е. С. Коммуникативная лингвистика и проблемы семантики // Коммуникативные единицы языка. Сб. Вып. 252*. М.:, 1985.
13. *Наер В. Л. Единицы языковой коммуникации и коммуникативные потенции языковых единиц // Коммуникативные единицы языка. Сб. Вып. 312*. М.:, 1988.
14. *Степанова М. Д. О внешней и внутренней валентности слова // Высш. шк., № 6*. М.:, 1973.
15. *Столярова Л. П. Субстантивная конструкция – основное звено малого синтаксиса*. Днепропетровск, 1990.
16. *Черкасская Е. Б. Лексическая сочетаемость английских существительных в атрибутивной функции // Исследование сочетаемости слов и их функции в словосочетаниях. Сб. М.:, 1981.*
17. *Ющук І. П. Вступ до мовознавства*. К.:, 2000.
18. *Rajevskaya H. M. Present -Day English Syntax*. Kyiv, 1970.
19. Toronto Star Newspapers Ltd. [http:// www.torontostar.com](http://www.torontostar.com). 14.02.02-7.06.02.
20. Gateways. Aer Rianta's Guide for Passengers. Irish Tatler Publications Ltd. Dublin 2, 1991.
21. Supertravel Magazine. Lotus Supertravel. London, 1997.
22. Digiphone RCL-950 B. Instruction Manual.

**SUBSTANTIVAL WORD-COMBINATION
AS A COMMUNICATIVE UNIT.
SUBSTANTIVAL-VERBAL CORRELATIONS**

Halina Hasiuk

The Ivan Franko National University in L'viv

(1, Universytets'ka St., L'viv, 79000)

Tendency to a wide usage of multicomponent substantival word-combinations in modern English-language publicism discourse raises a question about the availability of their communicative status.

Comparative research into substantival and verbal correlations shows, that Noun constructions carry the main part of all the information in the message. If the verb is the semantic core of the sentence, the message, then the substantival construction is the basis of the information in the message. The sentence is a communicative unit due to communicative properties of the syntactic units which it consists of. The more components Noun structures have, the more informatively filled and semantically capacious the text is.

The communicative potential enables substantival word-combinations to function as autonomous communicative units in advertising and other types of discourse.

Key words: substantival word-combinations, publicism discourse, substantival and verbal correlations, communicative unit.

**СУБСТАНТИВНОЕ СЛОВООБРАЗОВАНИЕ КАК
КОММУНИКАТИВНАЯ ЕДИНИЦА. СУБСТАНТИВНО-ГЛАГОЛЬНЫЕ
КОРРЕЛЯЦИИ**

Галина Гасюк

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

(ул. Университетская, 1, г. Львов, 79000)

Тенденция к широкому использованию многокомпонентных субстантивных словообразований в современном англоязычном публицистическом дискурсе поднимает вопрос о существовании в их пределах статуса коммуникативных единиц.

Компаративно изучены субстантивно-глагольные корреляции, подтверждающие, что именные конструкции несут основную частицу всей информации сообщения. Если глагол – семантическое ядро предложения, сообщения, то субстантивная конструкция – это основа информации сообщения. Утверждается, что предложение служит коммуникативной единицей благодаря коммуникативным особенностям синтаксических единиц, из которых оно состоит. Чем больше компонентов в именных конструкциях, тем более информативно наполненным, семантически емкостным является текст.

Ключевые слова: субстантивное словообразование, публицистический дискурс, субстантивно-глагольные корреляции, коммуникативная единица.

Стаття надійшла до редколегії 21. 02. 2009

Прийнята до друку 09. 03. 2009